

Handläggare
Markus Ekvall
Kostchef
Samhällsbyggnadsförvaltningen
0140-682 30

Mottagare
Teknik- och griftegårdsnämnden

markus.ekvall@tranas.se

Information - Behov av kriskök i Tranås kommun

Förvaltningens förslag till beslut

att teknik- och griftegårdsnämnden lägger informationen till handlingarna.

Sammanfattning

Tranås kommun saknar idag ett krisberedskapskök. I ett kriskök behöver det, utöver ordinarie utrustning, finnas reservkraft, trycksatt reservvatten och ytor för krisförråd. Det innebär att kostavdelningen på samhällsbyggnadsförvaltningen idag inte har förutsättningarna att upprätthålla den samhällsviktiga verksamheten *Måltidsverksamhet* om det skulle inträffa ett driftstopp av större karaktär i Centralköket. Det är viktigt att denna sårbarhet åtgärdas och därför har arbete genomförts via lokalprogram och förstudier, för att finna en säker lösning. Lokalprogram togs fram i samarbete mellan samhällsbyggnadsförvaltningen, barn- och utbildningsförvaltningen samt kommunledningsförvaltningen. Förstudier har genomförts av AB Tranås bostäder.

Initialt låg fokus på att en nybyggnation behövde ske för att kunna inhysa kraven för ett kriskök. För att effektivisera användandet av lokalerna utreddes även möjligheten att samnyttja ytor med barn- och utbildningsförvaltningens restaurang- och livsmedelsprogram. Längre fram i processen framkom dock att det finns möjlighet att bygga ut ett befintligt kök samt att förse det köket och ytterligare ett kök med reservkraft och reservvatten. Om- och tillbyggnadsalternativet skulle medföra en lägre hyreskostnad än en nybyggnation. I relation till att behovet av ett kommunalt kriskök är avgörande för måltidsverksamhetens leveranssäkerhet, behöver även det ekonomiska läget vägas in. Därför förordar samhällsbyggnadsförvaltningen det alternativ som är mest kostnadseffektivt men som ger fullgoda förutsättningar till ett kriskök.

Beskrivning av ärendet

Enligt *Myndigheten för samhällsskydd och beredskap* (MSB) är måltidsverksamheten klassad som en samhällsviktig verksamhet (SVV). Därmed ställs det höga krav på att verksamheten ska kunna fortsätta, i så lång utsträckning som möjligt, oavsett vilken typ av påfrestning som verksamheten utsätts för. Det är ett grundläggande behov att kostverksamheten kan bedrivas i lokaler som är

ändamålsenliga och rustade för olika typer av kriser, exempelvis elbortfall eller vattenbrist. El och vatten är avgörande för att kunna bedriva måltidsproduktion. Utan en fungerande måltidsförsörjning skulle långtgående konsekvenser kunna uppstå som påverkar övriga samhällsviktiga verksamheter. Beredningsplanering är viktig och nödvändig, särskilt i dagens världsläge.

I enlighet med ansvarsprincipen inom totalförsvaret förväntas alla offentliga aktörer ta ansvar för att stärka motståndskraften och att ha förmågan att fortsätta bedriva sin verksamhet även under kris och ytterst i krig. Utan reservkraft och reservvatten kan Tranås kommun, vid planerade eller oplanerade driftstopp i ordinarie drift eller i kris/krig, inte bedriva den av MSB klassificerade samhällsviktiga verksamheten måltidsproduktion.

Nuläge

Samhällsförvaltningens kostavdelning bedriver samhällsviktig verksamhet genom måltidsproduktion till socialförvaltningens samt barn- och utbildningsförvaltningens kunder. Kostavdelningen bedriver idag sin verksamhet fördelat på fyra permanenta tillagningskök, tre tillfälliga tillagningskök samt tre mottagningskök. Centralköket på Junkaremålsskolan, där måltidsverksamheten idag bedriver en central del av tillagning av varm och kyld mat till särskilda boenden samt matlådor till personer med hemtjänst, är i stort behov av renovering. Det omfattande renoveringsbehovet skulle innebära en tillfällig utflytt av verksamheten och i dagsläget finns inget alternativt kök att förlägga tillagningen på. Vid ett oplanerat driftstopp i dagens Centralkök blir produktionen mycket sårbar vilket skulle kunna medföra att socialförvaltningens samt delar av barn- och utbildningsförvaltningens kunder kan bli utan matleverans.

Tranås kommun har i dagsläget inte någon krisberedningsplan för ett kriskök. Inget av kostverksamhetens kök håller idag måttet för att fungera som ett kriskök. Centralköket har kapacitet att laga större mängd mat, men är inte utrustat för stora kriser. Det finns inte någon resurslösning vid bortfall av el, vatten och ventilation, vilket krävs för att kunna driva ett kriskök. Centralköket på Junkaremålsskolan har idag är stora förråd där det kan förvaras livsmedel för krisrätter, men vid exempelvis ett elavbrott eller dricksvattenbortfall finns inte möjlighet att tillaga krisrätterna.

Fröafallsskolans kök är ett relativt nytt tillagningskök men det har idag inte förutsättningar att fungera som ett kriskök eftersom det saknar reservkraft och reservvatten. Inte heller i den kommande Granelundskolan kommer det finnas möjlighet att upprätta ett kriskök eftersom att det kommer saknas både reservkraft och möjlighet till dricksvatten annat än ordinarie ledningsnät.

Kostcenter vs. Råsvägen/Krassen 1

Den 13 maj 2024 levererade AB Tranåsbostäder två förstudier med förstudiekalkyler gällande Kostcenter och Råsvägen inkl. reservkraft till Krassen 1 (Fröafallsskolans tillagningskök).

Förstudierna har sina grunder i att både samhällsbyggnadsförvaltningen samt barn- och utbildningsförvaltningen identifierat lokalförsörjningsbehov gällande måltidsproduktion och utbildningsförutsättningar.

Kostcenter

Lokalprogrammet för Kostcenter togs fram som ett koncept som kombinerar tillagningskök för kommunens äldreboende och skolor med restaurangkök, metoddök och utbildning för gymnasieskolans restaurang- och livsmedelsprogram (RL-program). Planen var även att Kostcenter skulle fungera som kommunens kriskök och därmed lyftes även beredskapsfrågor in i planeringen för Kostcenter. I lokalprogrammet fanns ett genomgående fokus på möjlighet för förvaltningarna att samnyttja lokaler.

Ett Kostcenter med rätt förutsättningar såsom stationär reservkraft och särskild dricksvattenförsörjning samt yta för krisberedskapslager, skulle kunna användas som kriskök. För att kunna upprätthålla den samhällsviktiga verksamheten måltidsproduktion är ett kriskök ett måste i en beredskapsplan. Även ytan som i den dagliga driften skulle användas som elevmatsal skulle i en händelse av kris kunna användas som samlingsplats, men även som trygghetspunkt. En trygghetspunkt definieras av MSB som en mötesplats dit människor kan vända sig vid större kriser i samhället, exempelvis vid omfattande vatten-, el- eller värmeavbrott.

Råsvägen inkl. reservkraft till Krassen 1

Parallellt med att arbetet med lokalprogrammet för Kostcenter påbörjades även sökandet efter möjligheten att skapa ett kriskök i en redan befintlig byggnad. Under hösten 2023 beslutade socialnämnden i Tranås kommun att Råsvägens äldreboende ska drivas i kommunal regi när avtalet med nuvarande entreprenör löper ut. Detta beslut öppnade för att även titta på om det kunde vara ett alternativ att bygga om köket i Råsvägens äldreboende till ett kriskök. Produktionsmässigt skulle det innebära möjligheten att utveckla så att samtliga portioner till kommunens särskilda boenden kan tillagas på Råsvägen och även flytta dit produktionen av kyld mat till kvällsmål på särskilda boenden samt till matlådor till brukare i eget boende. Det finns idag en reservkraftsanläggning på Råsvägen men inte reservvatten. Om befintligt kök på Råsvägen ska byggas om till ett kriskök skulle nuvarande reservkraftsanläggnings kapacitet behöva utökas och en trycksatt reservvattensförsörjning skulle behöva säkras, för att klara sju dygn.

En ombyggnation av Råsvägens kök till ett kriskök skulle dock endast lösa matproduktionen till socialförvaltningens kunder. För barn- och utbildningsförvaltningens kunder behöver en annan lösning genomföras. I förstudien för Råsvägen presenterar AB Tranås bostäder möjligheten att förse Fröafallsskolans tillagningskök, fastighetsnamn Krassen 1, med reservkraft och trycksatt reservvatten. Tillskottet av reservkraft och reservvatten för sju dygn till Fröafallsskolans tillagningskök skulle möjliggöra måltidsproduktion till samhällsviktig verksamhet inom grundskolan. Gällande yta för krisberedskapslager uppger AB Tranås bostäder i att möjlighet finns att placera ett sådant lager i den befintliga fastigheten Vitsippan hus 05.

Förvaltningens bedömning

När lokalprogrammet för Kostcenter arbetades fram i ett samarbete mellan samhällsbyggnadsförvaltningen, barn- och utbildningsförvaltningen samt kommunledningsförvaltningen fanns inte några kända alternativa lokaler som var möjliga att byggas om till ett eller flera kriskök. Därför var projektgruppen för lokalprogrammet fokuserad på nybyggnation och samnyttjande av lokaler. Just samnyttjande av lokaler och resurser mellan kommunens förvaltningar var viktigt utifrån kostnadssynpunkt och kunskapsöverföring. Det var också i ett Kostcenter som kravet kring reservkraft, reservvatten och yta för krisberedskapslager föreföll möjligt att lösa.

För samhällsbyggnadsförvaltningen är det kriskökets vara eller icke vara som är den viktigaste frågan. Förvaltningen har ett ansvar att säkerställa att den samhällsviktiga verksamheten *Måltidsverksamhet* kan bedrivas i så lång utsträckning som möjligt, oavsett vilken typ av påfrestning som verksamheten utsätts för. I dagens lokaler kan den verksamheten inte garanteras och därför behöver leveranssäkerheten stärkas genom reservkraft, trycksatt reservvatten samt yta för krisberedskapslager.

Tidigare har ett Kostcenter varit samhällsbyggnadsförvaltningens målbild eftersom att det var det enda alternativet som initialt kunde uppfylla de funktionskraven som finns kopplade till ett kriskök. Ett Kostcenter skulle även möjliggöra ett tätare samarbete och en ökad kunskapsöverföring mellan eleverna på barn- och utbildningsförvaltningens RL-program och personalen på kostavdelningen.

Målbilden har successivt förändrats i och med AB Tranås bostäders framtagna förstudie gällande möjlig utbyggnation av tillagningsköket på Råsvägen inkl. reservkraft och reservvatten samt tillägg av reservkraft och reservvatten till tillagningsköket på Fröafallsskolan, fastigheten Krassen 1. Detta alternativ medför en lägre hyreskostnad både för kommunen i stort men även för samhällsbyggnadsförvaltningen.

Eftersom ett kriskök är ett måste för att kunna säkerställa den samhällsviktiga verksamheten *Måltidsverksamhet* i Tranås kommun är det viktigt för samhällsbyggnadsförvaltningen att förorda det alternativ som, enligt gällande ekonomiska förutsättningar, är mest kostnadseffektivt med ändå innehåller förutsättningarna för ett kriskök. Därför anser förvaltningen att nämnden bör föreslå kommunfullmäktige att besluta om att genomföra de ombyggnationer och tillbyggnationer som föreslås i förstudien med förstudiekalkylen gällande Råsvägen inkl. reservkraft och reservvatten till Krassen 1 (Fröafallsskolans tillagningskök).

Omvärldsanalys

Enligt MSB:s publikation *Lista med viktiga samhällsfunktioner - Utgångspunkt för att stärka samhällets beredskap (2023)* är måltidsverksamhet en identifierad samhällsviktig verksamhet. Den viktiga samhällsfunktionen gäller förmågan att tillhandahålla offentliga måltider inom bland annat förskola, grundskola, hälso- och sjukvård, omsorg och kriminalvård. Några exempel på samhällsviktig verksamhet som upprätthåller eller säkerställer den viktiga samhällsfunktionen är tillagningskök, transporter och mottagningskök.

Även Livsmedelsverket poängterar vikten av de offentliga måltiderna för att samhället i stort ska fungera. Det är genom att i förväg planera, samverka och öva som beredskapen för oväntade störningar stärks. En verksamhet kan inte i detalj planera exakt för hur olika krisscenarion ska hanteras men genom att planera för en kris generellt kan startsträckan för en tillfällig omställning bli kortare och konsekvenserna av en störning minskas. I Livsmedelsverkets publikation *Beredskapshandbok för offentliga måltider* framgår hur viktigt det är att planera för driften i tillagningsköken, innan krisen kommer. Ett sätt att skapa bättre förutsättningar för att kunna upprätthålla måltidsverksamheten är att utrusta vissa tillagningskök med bättre förutsättningar för att kunna stå emot störningar och kunna tillaga ett större antal måltider. Livsmedelsverket benämner dessa mer omfattande utrustade tillagningskök som kriskök. För att det ska kunna anses vara ett kriskök behöver köket, enligt Livsmedelsverket, bland annat vara utrustat med reservel, trycksatt reservvatten, gott om utrymmen för kylar, frysar och torrförråd. Likaså måste avlopp och ventilation kunna användas även om ordinarie funktioner skulle vara ur drift. Ventilationens kapacitet måste kunna ökas vid behov och avloppen behöver kunna användas även om pumpstationer inte fungerar. Det är även viktigt att se över infrastrukturen runt krisköken, dvs var är det lämpligt att krisköken placeras med tanke på in- och utleveranser.

Samråd

Inför genomförd förstudie gällande Kostcenter arbetades ett lokalprogram fram i samarbete mellan samhällsbyggnadsförvaltningen, barn- och utbildningsförvaltningen samt kommunledningsförvaltningen. Fokus i lokalprogrammet för Kostcenter var att belysa de lokal- och funktionsbehov för att kunna säkerställa den samhällsviktiga verksamheten *Måltidsförsörjning*. För att hushålla med kommunens ekonomiska resurser var också en strävan att se över möjligheten att samnyttja kommunala lokaler. Därför föreslogs lokaler för samverkan mellan kostverksamheten och gymnasieskolans restaurang- och livsmedelsprogram (RL-program), lokaler som dessutom gick att kombinera med arbetet med krisberedskap. Dagens lokaler för RL-programmet är ålderstigna och inte optimala utifrån hur man bedriver en modern utbildning.

Förvaltningarnas representanter i projektgruppen för lokalprogrammet kom fram till att ett Kostcenter som innehåller både kostavdelningens tillagningskök och RL-programmets restaurang- och metodkök, skulle med rätt förutsättningar såsom stationär reservkraft och särskild dricksvattenförsörjning, kunna användas som kriskök.

Det var just avsaknaden av reservkraft och reservvatten som var den springande punkten för att säkerställa måltidsproduktionen i ett kommunalt kriskök. Under arbetet med lokalprogrammet för Kostcenter fanns det inte några andra aktuella lokalalternativ som kunde erbjuda både reservkraft och reservvatten. Möjligheten att kunna utrusta köket på både Råsvägen och på Fröafallsskolan med tillräcklig reservkraft samt reservvatten förändrar både den ekonomiska bilden samt de organisatoriska förutsättningarna.

Ekonomi

Till de framtagna förstudierna finns det även förstudiekalkyler, där AB Tranås bostäder har räknat på hyreskostnader per år, för de olika alternativen. Hyreskostnaden anges med en marginal på +/- 20 %. Nedan anges beräknade hyreskostnader för Kostcenter samt för Råsvägen och reservkraft Krassen 1.

- *Kostcenter* = Total hyreskostnad 10 mkr +/- 20 %
Eftersom att detta alternativ involverar flera förvaltningar som hyreskostnaden ska fördelas mellan särredovisas samhällsbyggnadsförvaltningens del, som skulle bli 4,2 mkr +/- 20 %.
- *Råsvägen och reservkraft Krassen 1* = Total hyreskostnad 3,4 mkr +/- 20 %
Detta alternativ innebär hyreskostnader endast för kostavdelningen, vilket innebär att hela hyreskostnaden på 3,4 mkr +/- 20 % ska bäras av samhällsbyggnadsförvaltningen.

Enligt Tranås kommuns arbete med lokalförsörjningsplan ska alla större byggprojekt ha finansieringsbeslut i samband med budgetberedningen. Berörd nämnd ska äska om utökad ram för projekt enligt framtagna förstudier, vilket även gäller projekt som ligger utanför budgetår. Det innebär att beroende på vilket alternativ som teknik- och griftegårdsnämnden väljer att förorda ska det förslaget även innehålla ett äskande för uppskattad framtida hyreskostnad.

Beslutsunderlag

- TJUT – Behov av kriskök i Tranås kommun, daterat 2024-05-31
- Beslutsunderlag från AB Tranås bostäder – Kostcenter, daterat 2024-05-13
- Beslutsunderlag från AB Tranås bostäder – Råsvägen och reservkraft Krassen 1, daterat 2024-05-13

Beslutet skickas till

Diariet
SBF-chef
Kostchef
Socialförvaltningen
Socialnämnden
Barn- och utbildningsförvaltningen
Barn- och utbildningsnämnden

Samhällsbyggnadsförvaltningen

Patrik Karlsson
Samhällsbyggnadschef

Markus Ekvall
Avdelningschef